Jenna Uusitalo
Lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö
13.10.2022

HE 87/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallisen asiantuntijalausuntonsa liittyen otsikossa mainittuun hallituksen esitykseen.

Yleiset huomiot

STM toteaa yleisinä huomioina nyt kyseessä olevaan hallituksen esitykseen, että STM on ollut osaltaan mukana hallituksen esityksen valmistelussa ja keskustellut hallituksen esityksen laatimisesta vastanneen ulkoministeriön muun muassa nyt ratifioitavana olevan sopimuksen vaikutuksista STM:n hallinnonalalla. STM on myös antanut hallituksen esitysluonnoksesta kirjallisen lausuntonsa alkuvuodesta 2022. STM:n lausunnossaan esittämät näkemykset on otettu huomioon hallituksen esityksessä. STM:n lausunto on luettavissa lausuntopalvelu.fi –sivustolla: https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=3256ab0c-4815-44f1-91f2-e4e104ced879

STM:n kannalta keskeisin kohta on 17 artikla. Sanotun artiklan 1 kohdan mukaan ketään ei saa pitää salaisesti vangittuna. Artiklan 2 alakohdissa säädetään lainmukaisen vapaudenmenetyksen edellytyksistä. Artiklan 3 kohdassa puolestaan säädetään viranomaisten velvollisuudesta ylläpitää luetteloa tai rekisteriä vapautensa menettäneistä. Erityisesti hallituksen esityksen kohdassa 6 (sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön) kuvataan sopimuksen 17 artiklan suhdetta STM:n hallinnonalan lainsäädäntöön (HE 87/2022 vp., s. 38-39). STM:n näkemyksen mukaan esitetyt kirjaukset ovat asianmukaisia, joskin esittää alempana tässä lausunnossa yksityiskohtaista täsmennystä sivulle 38.

STM katsoo, ettei nyt kyseessä olevalla hallituksen esityksellä ratifioitava ihmissopimus tuo STM:n hallinnonalan kentälle uusia sopimusvelvoitteita. STM:n näkemyksen mukaan nyt kyseessä olevan ihmisoikeussopimuksen ratifiointi ei lähtökohtaisesti edellytä STM:n hallinnonalalla sellaisia lainsäädäntömuutoksia, jotka tulisi saattaa voimaan ennen nyt kyseessä olevan hallituksen esityksen hyväksymistä. STM toteaa, että hallituksen esityksen sivuilla 60 ja 61 (kohta 12 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys) todetaan, että muun muassa Euroopan

ihmisoikeustuomioistuin ja Euroopan kidutuksen vastainen komitea ovat todenneet puutteita Suomen lainsäädännössä suhteessa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteisiin etenkin tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa hoidossa olevien potilaiden osalta. STM kuitenkin toteaa edelleen, hallituksen esityksen sivulla 61 todettuun viitaten, että nyt kyseessä olevan ihmisoikeussopimuksen määräykset lainmukaisesta vapaudenmenetyksestä ovat ennemmin prosessuaaliset ja muodolliset kuin sisällölliset, minkä vuoksi myös muiden sopimusvalvontaelinten havaitsemat sisältöä koskevat puutteet on suunniteltu korjattaviksi muissa yhteyksissä.

STM toteaa edelleen, että nyt kyseessä olevan ihmisoikeussopimuksen ratifiointi lisää osin STM:n työtä, koska sopimukseen sisältyy velvoite määräaikaisraportoinnista sekä mahdollisuus tehdä sopimusta valvovalle komitealle yksilövalitus. STM kuitenkin katsoo, että hallituksen esityksen kohteena oleva ihmisoikeussopimus on yksi YK:n keskeisistä ihmisoikeuksia turvaavista sopimuksista, minkä vuoksi STM pitää sopimuksen ratifiointia perusteltuna.

Yksityiskohtaiset huomiot

Yksityiskohtaisten huomioiden osalta STM toteaa, että hallituksen esityksen sivulla 38 todetaan, että päihdehuoltolain 2 luvussa säädetään henkilön tahdosta riippumattomasta hoidosta terveysvaaran tai väkivaltaisuuden perusteella. Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 197/2022 vp), joka on annettu eduskunnalle 29.9.2022, ehdotetaan muun ohella kumottavaksi päihdehuoltolain sääntely koskien tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämistä väkivaltaisuuden perusteella, koska kyseiset säännökset ovat osoittautuneet käyttämättömiksi.

Sivulla 61 todetaan mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevaa sääntelyä uudistettavan parhaillaan ja asiasta olevan tarkoituksen antaa hallituksen esitys syksyllä 2022. Tällä tarkoitetaan eduskunnalle hiljattain annettua, edellä viitattua hallituksen esitystä HE 197/2022 vp.

Sivulla 61 todetaan niin ikään, että vuonna 2022 annettaisiin eduskunnalle hallituksen esitys, jossa uudistettaisiin tahdosta riippumattoman lääkityksen oikeussuojakeinot psykiatrisessa hoidossa. Hallituksen esitysluonnos mielenterveyslain muuttamiseksi (tahdonvastaisen lääkehoidon oikeussuojakeinot) oli kirjallisella lausuntokierroksella kesällä 2022. Asia ei

kuitenkaan etene vielä kuluvan vuoden aikana eduskuntaan, vaan asian valmistelua jatketaan edelleen STM:ssä saadun lausuntopalautteen pohjalta.